

«Βασιλιάς Ληρ» του Ουίλιαμ Σαίξπηρ από το Σατιρικό Θέατρο

Μετάφραση-Σκηνοθεσία: Δέσποινα Μπεμπεδέλη

Σκηνικά-Κοστούμια: Κώστας Καυκαρίδης

Παίζουν: Στέλιος Καυκαρίδης, Θάνος Πεττεμερίδης, Γιώργος Μουαϊμης, Χάρης Πισίας, Μαριάννα Καυκαρίδου, Λουκία Μιχαήλ, Μικαέλλα Κουτουμάνου, Κούλλης Νικολάου, Σπύρος Γεωργίου, Μάριος Δημητρίου, Νίκος Νικολαΐδης, Βασίλης Μιχαήλ κ.ά.

Από τη στιγμή που το Σατιρικό Θέατρο εξάγγειλε το ανέβασμα του «Βασιλιά Ληρ» σε σκηνοθεσία Δέσποινας Μπεμπεδέλη και με πρωταγωνιστή το Στέλιο Καυκαρίδη, η ανυπομονησία μας πήρε απόχρωση αθλητική. Τα ποικίλα «αναρωτιέμαι» έσμιγαν σ' ένα «αναρωτιέμαι αν θα το σηκώσουν» σαν να επρόκειτο για εξαγγελία απόπειρας ρεκόρ στην άρση βαρών. Θα είναι αρκετή όλη εκείνη η γνώση του θεάτρου που σαν αίμα κυλά στις φλέβες της Μπεμπεδέλη για να σκηνοθετήσει ένα «Ληρ» Θα είμαστε μάρτυρες μιας επώδυνης, χωρίς αμφιβολία, νίκης του Καυκαρίδη που πολλές φορές μέτρησε τη δύναμή του με ρόλους, αλλά όχι με τέτοιο; Και πόσο θα είναι σε θέση ν' ανταποκριθεί σε τέτοια πρόκληση ένας θίασος, του οποίου η εμπροσθοφυλακή μπορεί να είναι κοντά στην κορυφή του βουνού, οι πιο νέοι, όμως, τώρα αρχίζουν να ανηφορίζουν από τους πρόποδες;

Όταν, όμως βρεθήκαμε στην παράσταση εμείς, οι θεατές κι εκείνοι οι δημιουργοί, έγινε φανερό ότι το ερώτημα που θέρμαινε την αναμονή μας ήταν επιπόλαιο και δεν απαντιέται με «ναι» ή «όχι». Αν παγιδευμένοι στην αρχική μας μεταφορά συνεχίσουμε με την ίδια ορολογία, πρέπει να δηλώσουμε ότι είδαμε την «άρση» του κειμένου, είδαμε και φλέβες να φουσκώνουν κάτω από το βάρος του, αλλά το ερώτημα «νίκη» ή «ήττα» διαλύθηκε ως απαράδεκτο σε χίλια δύο άλλα.

Η Δέσποινα Μπεμπεδέλη υπογράφει και τη μετάφραση του έργου, κάτι που χρειάζεται σχεδόν περισσότερο θάρρος και προσόντα από τη σκηνοθεσία. Το κείμενο που βγήκε από το αλχημικό εργαστήρι της μεταφράστριας είναι καθαρό στο νόημα και ομοιόμορφο στο ύφος. Εκεί που ο άλλος μεταφραστής θα κοίταζε πρώτα να ικανοποιήσει τις λογοτεχνικές του φιλοδοξίες, η μεταφράστρια-σκηνοθέτις είχε βασικό της στόχο την αφαίρεση των «τειχών μερικής κατανόησης» (όρος δικός μου) που σκέπαζαν το κείμενο και από τους ηθοποιούς και από τους θεατές. Το πέτυχε.

Η σκηνοθετική της θέση και η οπτική γωνία χαρακτηρίζονται από ευθύτητα. Σπάνια οι σκηνοθέτες δε διαστάζουν να πάρουν τόσο «μετωπική» στάση σ' ένα πολυσήμαντο κείμενο. Η Δέσποινα –ηθοποιός– γνωρίζει ότι η δουλειά πάνω σ' ένα ρόλο περνά από περίοδο «στησίματος» και περίοδο «στολίσματος» με υποκριτικές καλλιγραφικές επιδείξεις. Συχνά η σκηνοθετική διαδικασία ακολουθεί την ίδια σειρά. Έχοντας, όμως, ένα τόσο «ογκώδες» κείμενο αναλώθηκε στο στήσιμο και δεν το στόλισε.

Προσωπικά απέτυχα να δω τη σκηνοθετική φόρμουλα στο θεμέλιο του οικοδομήματος της παράστασης. Γι' αυτό και τα επίθετα που μου έρχονται στο νου αλλά και

που ακούστηκαν από τους θεατές είναι «τίμια», «στερεά» σκηνοθεσία. Βέβαια, είναι φανερό η δουλειά που έκανε η Μπεμπεδέλη πάνω σε κάθε ξεχωριστό ρόλο, έχοντας στην πλειοψηφία νέους και άπειρους ηθοποιούς, αλλά η πιο σαφής δήλωση του προσωπικού της «πιστεύω» για το «Ληρ» θα έπρεπε να είναι το μέλημά της.

Ο σκηνογράφος Κώστας Καυκαρίδης είναι συντονισμένος με την Μπεμπεδέλη στη λιτή ευθύτητα. Μαύρη κλινόμενη σκηνή –η μοναδική έκφραση πολλών ιδεών και εννοιών (πτώση, Γολγοθάς, ηθική κατηφόρα μερικών και πνευματική ανύψωση άλλων), η μοναδική κατασκευή θυμίζει ταυτόχρονα κέλτικο ιερό και μυκηναϊκή πύλη και ίσως επιβαρύνεται με τον παραλληλισμό μεταξύ του σαιξπηρικού κειμένου και της αρχαίας τραγωδίας. Το αφαιρετικό σκηνικό, όμως, κάνει μονότονη τη σκηνική δράση με τις επαναλαμβανόμενες εξόδους και εισόδους των ηθοποιών και προβάλλει υπερβολικά το υποκριτικό μέρος που είναι άνισο.

Επίσης, η γραμμή της λιτότητας χαλάει από τους ίδιους, σκηνοθέτη και σκηνογράφο, όταν στη σκηνή της καταιγίδας προστίθενται ξαφνικά η καλύβα, στην οποία άκοιμψα στριμώνχονται οι ηθοποιοί.

Σεβασμός είναι το κύριο συναίσθημα που θα νιώσουν όλοι οι θεατές από την πρεμιέρα μέχρι την τελευταία παράσταση μπροστά στην προσωπική δοκιμασία του Στέλιου Καυκαρίδη στο ρόλο του Ληρ. Ο ηθοποιός στην κορυφή της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας ρισκοκινδυνεύει πολλά χάριν στην ακαταμάχητη επιθυμία να ζήσει το όνειρό του, να πει τα πιο σοφά λόγια που έγραψε ο Σαίξπηρ, να αποδώσει την τύφλωση της εξουσίας, τη διάλυση της μιας προσωπικότητας του ήρωά του και την οδυνηρή αιματηρή γέννηση της άλλης, την πιο βαθιά πτώση και την πιο ολοκληρωμένη κάθαρση. Προσωπικά, εντυπωσιάστηκα πρώτα απ' όλα με τη συνειδητή πάλη του ηθοποιού με τα δικά του υποκριτικά χαρακτηριστικά. Ο Καυκαρίδης είναι ηθοποιός υπερβολικά στέρεος για ένα ρόλο με τόσα ψυχικά σκαμπανεβάσματα και η «ακαμψία» του είναι ο βασικός του αντίπαλος. Υπήρχαν στιγμές που αναζητούσα περισσότερη εκφραστικότητα και ευλυγισία, υπήρχαν στιγμές που η προσωπικότητα του ηθοποιού επισκίαζε το ρόλο, υπήρχαν, όμως και αναμφισβήτητες τραγικές κορυφώσεις.

Στην ουσία ο κάθε ηθοποιός της παράστασης δίνει μάχη με το κείμενο του ρόλου του. Υπάρχουν νικητές, υπάρχουν και ηττημένοι. Όμως, αυτή η μάχη αποσπά όλη την προσοχή τους και οι διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των μορφών του έργου αποδυναμώνονται. Μερικές φορές αναρωτιέσαι γιατί ένας μονόλογος ή μια ατάκα κάποιου από τα πρόσωπα αφήνει όλους τους άλλους αδιάφορους. Έτσι αραιώνει το ψυχολογικό κλίμα της παράστασης. Ο Θάνος Πεττεμερίδης, η Μικαέλλα Κουτουμάνου, ο Νίκος Νικολαΐδης έκαναν τις πιο ενδιαφέρουσες δουλειές στην παράσταση.